

CAPÍTOL I

A l'escala, 1

SÍ, PODRIA COMENÇAR AIXÍ, aquí, sense més, d'una manera una mica feixuga i lenta, en aquest lloc neutre que és de tothom i de ningú, on la gent s'encreua gairebé sense veure's, on la vida de l'edifici ressona llunyana i regular. Del que passa rere les feixugues portes dels pisos, la majoria de vegades no se'n sent res, fora d'aquells ecos discontinus, d'aquelles engrunes, d'aquelles restes, d'aquells esbossos, d'aquelles arrencades, d'aquells incidents o accidents que tenen lloc a les anomenades «parts comunes», d'aquells sorollets amortits que ofega la catifa de llana vermella descolorida, d'aquells embrions de vida comunitària que no passen mai dels replans. Els habitants d'un mateix edifici viuen a pocs centímetres els uns dels altres, un simple envà els separa, comparteixen espais idèntics repetits al llarg dels pisos, fan els mateixos gestos al mateix temps, obrir l'aixeta, estirar la cadena del vàter, encendre el llum, parar la taula, unes quantes desenes d'existències simultànies que es repeteixen de replà en replà, i d'edifici en edifici, i de carrer en carrer. S'atrinxeren dins els seus espais privats –així en diuen– i els agradaria que d'allí no en sortís res, però la mica de cosa que en deixen sortir, el gos amb la corretja, el nen que va a buscar el pa, el qui s'acomiada o el qui acomiaden, tot això surt per l'escala. Perquè tot el que passa, passa per l'escala; tot el que ve, ve per l'escala: cartes, invitacions, mobles que els transportistes porten o s'enduen, el metge d'urgència, el viatger que torna d'un llarg viatge. Per aquest motiu l'escala és un lloc anònim, fred i gairebé hostil. A les cases antigues encara hi havia esglaons de pedra, baranes de ferro forjat, escultures, teieres, i de vegades una banqueta entre cada replà perquè la gent gran hi pogués descansar. Als edificis moderns hi ha uns ascensors amb les parets cobertes de pintades pretesament obscenes i escales anomenades «d'emergència», fetes de ciment, brutes i sorolloses. En aquest edifici, amb un ascensor vell gairebé sempre espat-

llat, l'escala és un lloc rònc, d'una netedat dubtosa, que es va degradant d'un replà a l'altre segons les convencions de la respectabilitat burgesa: dos gruixos de catifa fins al tercer, després només un, i als dos pisos de sota teulat cap ni un.

Sí, començarà aquí: entre la tercera i la quarta planta, al carrer Simon-Crubellier núm. 11. Una dona que raneja els quaranta anys està pujant l'escala; porta un llarg impermeable d'escai i va cofada amb una mena de gorra de feltre en forma de pa de sucre, com ara la imatge corrent d'una gorra de follet, de quadres grisos i vermells. De l'espatlla dreta li penja un gran cabàs de tela marronosa, una d'aquestes bosses on s'encabeix de tot. Al voltant d'un dels anells de metall cromat que uneixen el cabàs amb la corretja hi ha lligat un mocador de batista. A tota la superfície del cabàs, tres motius es repeteixen regularment com si fossin estampats amb una plantilla: un gran rellotge de pèndol, un pa de pagès tallat pel mig i una espècie de recipient de coure sense nanses.

La dona mira un plànol aguantant-lo amb la mà esquerra. És un simple full de paper que encara té uns plecs com si hagués estat doblegat en quatre, i que està fixat amb un clip a un gruixut volum ciclostilat: el reglament de copropietat corresponent al pis que la dona està a punt de visitar. De fet, al full hi ha esbossats no un sinó tres plànols: el primer, a la part superior dreta, permet de localitzar l'edifici, si fa no fa a mig carrer Simon-Crubellier, el qual talla obliquament el quadrilàter format pels carrers Médéric, Jadin, De Chazelles i Léon Jost, al barri de la Plaine Monceau (districte XVII); el segon, a la part superior esquerra, és un plànol en secció de l'edifici que indica esquemàticament la distribució dels pisos i detalla el nom d'alguns ocupants: la senyora Nochère, portera; la senyora de Beaumont, segon dreta; Bartlebooth, tercer esquerra; Rémi Rorschach, productor de televisió, quart esquerra; doctor Dinteville, sisè esquerra, així com el pis actualment buit que va ocupar fins que va morir l'artesà Gaspard Winckler, al sisè dreta; el tercer plànol, a la meitat inferior del full, correspon al pis de Winckler: tres peces que donen a la façana, una cuina i un bany que dona al pati, i una habitació de mals endreços sense cap finestra.

La dona porta a la mà dreta un joc de claus voluminós, segurament les de tots els pisos que ha visitat durant el dia; n'hi ha unes quantes que pengen d'uns clauers de fantasia: una ampolla de Marie Brizard

en miniatura, un *tee* de golf i una vespa, una fitxa de dòmino amb el doble sis i una peça de plàstic octogonal amb una flor de nard encastada.

Fa prop de dos anys que Gaspard Winckler va morir. No tenia fills. No se li coneixia família. Bartlebooth va encarregar a un notari que localitzés els possibles hereus. La seva única germana, la senyora Anne Voltimand, havia mort el 1942. Al seu nebot Grégoire Voltimand l'havien mort a Garigliano el maig de 1944, durant l'ofensiva de la línia Gustav. El notari va necessitar uns quants mesos per localitzar un cosí tercer de Winckler. Aquest es deia Antoine Rameau i treballava amb un fabricant de sofàs modulars. Els drets de successió, als quals cal afegir les despeses ocasionades pel reconeixement dels successibles, van pujar tant que Antoine Rameau hagué de subhastar-ho tot. Ja fa uns quants mesos que els mobles es troben dispersos en sales de subhastes i unes quantes setmanes que una agència va comprar el pis.

La dona que puja les escales no és la directora de l'agència sinó l'ajudant. No s'ocupa de qüestions comercials ni de les relacions amb els clients, sinó tan sols dels problemes tècnics. Des del punt de vista immobiliari el negoci és sanejat, el barri escaient, la façana de pedra tallada, l'escala correcta malgrat l'antiguitat de l'ascensor, i la dona ve ara per inspeccionar amb més cura l'estat de l'habitatge, elaborar un plànol més detallat de les habitacions, per exemple amb traços més gruixuts per distingir les parets dels envans i semicercles amb fletxes per indicar el sentit en què s'obren les portes, i per fer una previsió de les obres, preparar un primer pressupost amb vista a la renovació. L'envà que separa el bany de l'habitació dels mals endreços serà enderrocat per poder-hi instal·lar un bany amb mitja banyera i vàter; es canviaran les rajoles de la cuina; un escalfador de paret amb gas ciutat, mixt (calefacció central, aigua calenta), substituirà el vell escalfador de carbó; el parquet en espina de les tres habitacions serà arrencat i substituït per una capa de ciment que anirà recoberta amb arpillera i moqueta.

D'aquestes tres petites habitacions, on Gaspard Winckler va viure i treballar durant gairebé quaranta anys, ja no en queda gran cosa. Els escassos mobles, el petit banc de fuster, la serra de trepar, les minúscules llimes han desaparegut. A la paret de l'habitació, enfront del

llit, al costat de la finestra, ja no hi ha aquella pintura quadrada que tant li agradava: representava una avantcambra on hi havia tres homes. Dos eren dempeus, amb levites, pàl·lids i grassos, amb uns copaltes que aparentment no podien perdre la vertical. El tercer s'havia vestit també de negre, i seia en una butaca vora la porta posant-se a poc a poc uns guants nous que se li emmotllaven estretament als dits en l'actitud d'algú que espera uns hostes.

La dona puja les escales. Aquest pis vell aviat es convertirà en un habitatge acollidor, doble sala d'est. + habit., confort., vistes, tranq. Gaspard Winckler és mort però la llarga revenja que tan pacientment, tan minuciosament ha ordit, encara no s'ha consumat del tot.